

SPRÁVNĚPRÁVNÍ A
TRESTNĚPRÁVNÍ
ODPOVĚDNOST V PRÁVU
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

2020

Ilona Jančářová

DRUHY ODPOVĚDNOSTNÍCH VZTAHŮ V PŽP

1. Správně právní
2. Trestně právní
3. Občanskoprávní (závazky z deliktů)
4. Odpovědnost za ekologickou újmu

Správně právní odpovědnost

- Sekundární povinnost strpět a nést sankci, která vzniká v důsledku porušení povinnosti primární

Retrospektivní pojetí právní odpovědnosti

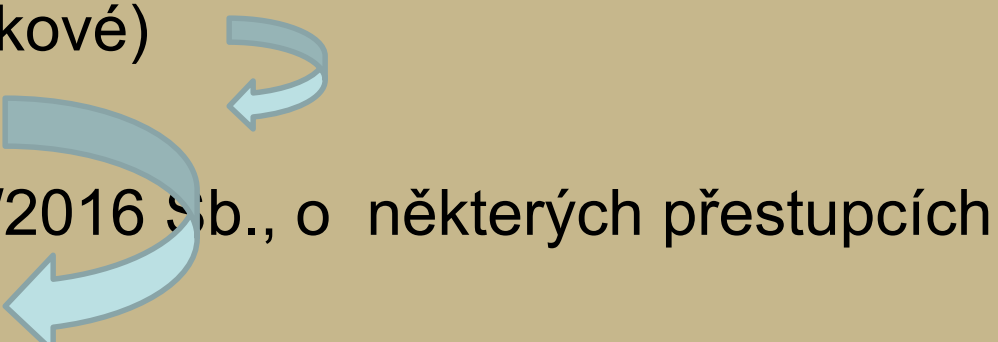
SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Prameny platné právní úpravy:

- Z.č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (NPZ)
- Z.č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích
- Zvláštní předpisy PŽP (složkové)
- Z.č. 500/2004 Sb., správní řád

Postup při aplikaci předpisů

Zvláštní předpis/ustanovení má přednost v aplikaci :

- Zvláštní (složkové)
 - NPZ
 - Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích
 - Správní řád
-

Obecný předpis se aplikuje tehdy, kdy není speciální úprava

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

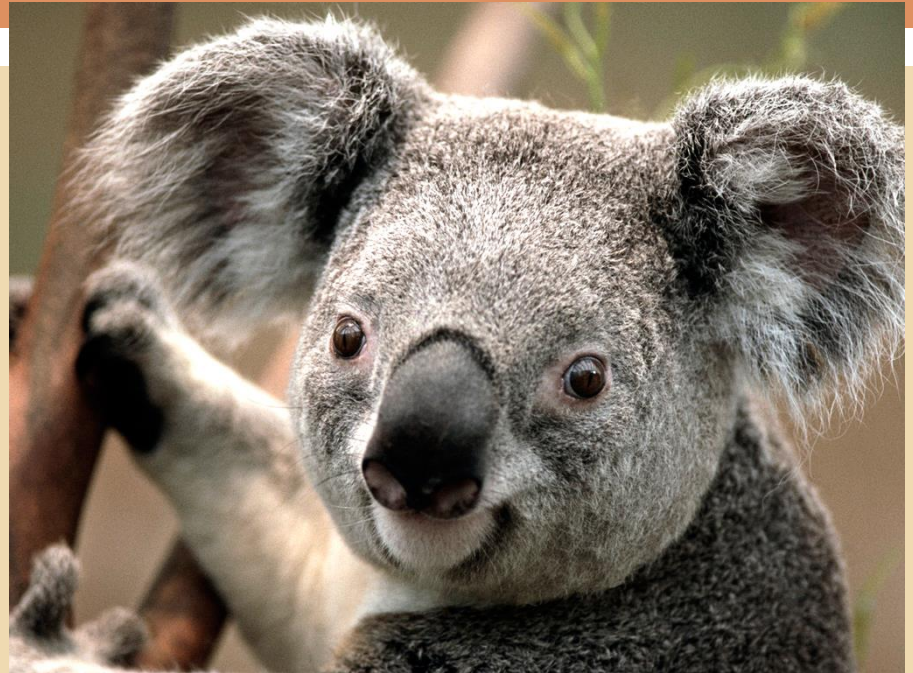
Přestupek - společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.

Znaky přestupku:

- Protiprávnost
- Jednání
- Odpovědná osoba
- Trestnost jednání
- Zavinění ➡ (pouze přestupky FO nepodnikajících)

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

- Objekt
- Subjekt
- Objektivní stránka
- Subjektivní stránka

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

Předpoklady správně právní odpovědnosti:

a) Objektivní

- protiprávnost jednání,
- škodlivé následky tohoto jednání
- příčinný vztah mezi tímto jednáním a následkem

a) Subjektivní

- zavinění

JEDNÁNÍ

Judikatura:

- Opomenutí je stanoveno na roveň konání, jestliže subjekt nevykonal to, co bylo jeho právní povinností

NPZ:

- Jednáním se pro účely tohoto zákona rozumí i **opomenutí** takového konání, k **němuž byl pachatel povinen** podle jiného právního předpisu nebo úředního rozhodnutí, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání nebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.

TRVAJÍCÍ DELIKT/PŘESTUPEK

Judikatura:

- Jednání, jímž pachatel udržuje protiprávní stav, závadný z hlediska správního práva, tvoří jeden skutek a jeden správní delikt až do okamžiku ukončení deliktního jednání, tj. až do okamžiku odstranění protiprávního stavu.

TRVAJÍCÍ DELIKT/PŘESTUPEK

NPZ:

- **Trvající přestupek** je takový přestupek, jehož znakem je jednání pachatele spočívající ve vyvolání a následném udržování protiprávního stavu nebo jednání pachatele spočívající v udržování protiprávního stavu, který nebyl pachatelem vyvolán.
- Např. § 120/4 VZ (*FO se jako vlastník stavby v korytě vodního toku dopustí přestupku tím, že neodstraní předměty zachycené na stavbě*)

POKRAČUJÍCÍ DELIKT

NPZ § 7:

- **Pokračováním v přestupku** se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují skutkovou podstatu stejného přestupku, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení, blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku.

ŠKODLIVÉ NÁSLEDKY DELIKTU

NSS 8 As 17/2007:

- Aby mohlo být určité protiprávní jednání kvalifikováno jako správní delikt, musí být kromě formálních znaků deliktního jednání naplněna i **materiální stránka deliktu** a jednání musí vykazovat určitou míru společenské nebezpečnosti ve vztahu k porušené povinnosti, stanovené zákonem na ochranu odpovídajících hodnot.
- I prosté porušení administrativního pořádku, přitom může bez dalšího naplnit typovou společenskou nebezpečnost. Vždy je proto třeba zkoumat, jaký zájem společnosti je porušeným ustanovením chráněn, zda byl posuzovaným jednáním porušen, popř. v jaké intenzitě se tak stalo.

ŠKODLIVÉ NÁSLEDKY DELIKTU

Judikatura:

- Ke spáchání správního deliktu a vzniku odpovědnosti vlastníka lesa musí být mj. naplněny všechny znaky skutkové podstaty, mezi něž patří objektivní stránka deliktu. Obligatorními znaky objektivní stránky jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi.
- Zákon o ČIŽP vyžaduje, aby jednání způsobilo **předvídaný následek** spočívající v ohrožení nebo poškození životního prostředí v lesích!

ODPOVĚDNÁ OSOBA (NPZ)

- Osobní působnost NPZ
- Pachatel
 - osoba fyzická (subjektivní odp.)
 - osoba právnická (objektivní odp. + liberační důvody)
 - podnikající fyzická osoba (objekt. odpovědnost + liberační důvody)
- Spolupachatel
- Nepřímý pachatel
- Odpovědnost zákonného zástupce/opatrovníka

ODPOVĚDNÁ OSOBA (NPZ)

- Odpovědností PO za přešupek není dotčena odpovědnost za přešupek FO, jejichž jednání je přiřitatelné právnícké osobě, a odpovědností za přešupek těchto FO není dotčena odpovědnost PO za přešupek!
- Odpovědnost PO přešází na právního nástupce
- Odpovědnost PFO přešází na osobu, která pokračuje v její podnikatelské činnosti
- Možnost zákazu zrušení, zániku či přeměny obviněné PO
- Přestane-li PFO, která je pachatelem, být podnikatelem, její odpovědnost za přešupek nezaniká!

ODPOVĚDNÁ OSOBA

Judikatura:

- Veřejnoprávní povinnost, zavazující adresáta právní normy, nelze převést soukromoprávním ujednáním (smlouvou uzavřenou podle ObchZ nebo OZ) na jinou osobu a tudíž se tak nelze ani zbavit deliktní odpovědnosti s odkazem na smluvní ujednání s třetí osobou.

ODPOVĚDNÁ OSOBA

Judikatura:

- K přenosu veřejnoprávní odpovědnosti na jinou osobu nemůže bez dalšího dojít uzavřením smlouvy. Pokud však správní orgán posuzuje deliktní odpovědnost konkrétní osoby, která sama zajistila smluvně plnění svých zákonných povinností prostřednictvím jiného, musí být její vlastní jednání naplňující znaky skutkové podstaty správního deliktu prokazováno v kontextu všech učiněných kroků, tedy i zkoumáním existujících smluvních vztahů a jednáním smluvních partnerů v průběhu rozhodného období.

SPRÁVNÍ SANKCE

- a) Správní tresty
- b) Správní sankce
obnovující povahy
- c) Ochranná opatření (NPZ)

Sankce – nepříznivý následek ukládaný v
důsledku porušení právní povinnosti

SPRÁVNÍ TRESTY (NPZ)

- Napomenutí
- Pokuty
- Zákaz činnosti
- Propadnutí věci nebo náhradní hodnoty
- Zveřejnění rozhodnutí o přestupku

SPRÁVNÍ TRESTY

Judikatura:

- Při úvaze o moderaci uložené pokuty podle ust. § 78 odst. 2 SŘS přihlíží soud k majetkovým poměrům delikventa i v tom případě, že zákon, podle něhož byla pokuta uložena, kritérium majetkových poměrů nezná.

NPZ (§ 36 a násl.)

- Obecné zásady pro ukládání trestů

Složkové předpisy:

- Možnost ukládat pokuty ve dvojnásobné výši (VZ, ZOPK) za opakované porušení, přestupky spáchané ve ZCHÚ,.....)

OPATŘENÍ OBNOVUJÍCÍ POVAHY

Odstranění následků neoprávněných zásahů (§ 86 ZOPK:

- Uvedení do původního stavu
- Náhradní opatření k nápravě

Opatření k nápravě

- Stanovení podmínek pro jeho uložení (ZOO o odpadech)
- Možnost uložit jinému subjektu na náklady původce (§ 42 VZ o vodách)
- Dle složkových předpisů a dle ZEÚ o ekologické újmě

OCHRANNÁ OPATŘENÍ

- Omezující opatření (*např. zvláštní opatření (§ 28a ZOZPT o týrání zvířat)*)
- Zabraní věci nebo náhradní hodnoty (ZOZPT)
 - *změna vlastnických práv*
 - *zajištění vhodných podmínek*
 - *otázka nákladů na péči o zabraná zvířata*

ZPROŠTĚNÍ ODPOVĚDNOSTI PO

- Právnícká osoba za přešupek neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přešupku zabráníla. (§ 21 NPZ)

- Sjednolení liberačních ustanovení ve složkových předpisech

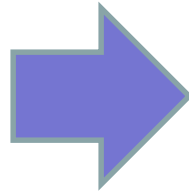
PRINCIP RETROAKTIVITY IN MITIUS

Judikatura

- Vyvození odpovědnosti a uložení postihu při trestání správních deliktů je nutné posoudit podle právní úpravy účinné v době, kdy k jednání došlo. To však neplatí, pokud je právní úprava v době rozhodnutí pro delikventa příznivější.

NPZ

- § 37 písm. j)

pokračující , trvající, a hromadné přestupky

PROMLČECÍ DOBA

NPZ:

a) 1 rok

b) 3 roky, jde-li o přestupek, za který zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100 000 Kč

PROMLČECÍ DOBA

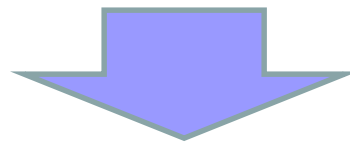
Judikatura:

- Jednání, jímž pachatel udržuje protiprávní stav, závadný z hlediska správního práva, tvoří jeden skutek a jeden správní delikt až do okamžiku ukončení deliktního jednání, tj. až do okamžiku odstranění protiprávního stavu. Lhůta pro uložení pokuty, případně pro zahájení řízení o uložení pokuty, začne běžet teprve **od okamžiku ukončení trvajících správního deliktu**. Pokaždé, když se správní orgán dozví, že delikvent i nadále udržuje protiprávní stav, počne vždy běžet nová subjektivní lhůta k uložení pokuty.

ZÁSADA NE BIS IN IDEM (NPZ)

Nikdo nemůže být obviněn z **totožného přestupku** za skutek, o němž již bylo proti téže osobě

- zahájeno řízení podle NPZ nebo trestní řízení
- pravomocně rozhodnuto v jiném řízení

Důvod k zastavení řízení (§ 86 NPZ)!

ZÁSADA NE BIS IN IDEM

Judikatura:

- Nejde o dvojí postih za porušení téže právní povinnosti, pokud byl žalobce postižen za porušení právní povinnosti stanovené zákonem o vodách, zatímco v jiném řízení byl proti němu vyvozen postih za porušení povinnosti podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

NPZ (§ 43):

- Od uložení správního trestu lze upustit, jestliže o dvou nebo více přestupcích téhož pachatele nebylo konáno společné řízení a již uložený trest je odpovídající.

ZÁSADA ABSORPČNÍ

Judikatura:

- Je-li jedním jednáním či opomenutím naplněna skutková podstata více správních deliktů (souběh), k **jejichž projednání je příslušný týž správní orgán**, postupuje tento správní orgán analogicky podle ust. § 12 odst. 2 zákona o přestupcích (z.č. 200/1990 Sb.) a uloží sankci ve výměře nejpřísněji trestného sbíhajícího se deliktu.

ZÁSADA ABSORPČNÍ (NPZ § 41)

Ukládání správních trestů za více přestupků

(1) Za dva nebo více přestupků téhož pachatele **projednaných ve společném řízení** se uloží správní trest podle ustanovení vztahujícího se na přestupek nejpřísněji trestný. Jsou-li horní hranice sazeb pokut stejné, uloží se správní trest podle ustanovení vztahujícího se na přestupek nejzávažnější.

(2) Jsou-li společně projednávány dva nebo více přestupků, správní orgán může uložit pokutu ve vyšší sazbě, a to tak, že horní hranice sazby pokuty za přestupek nejpřísněji trestný se zvyšuje až o polovinu, nejvýše však do částky, která je součtem horních hranic sazeb pokut za jednotlivé společně projednávané přestupky.

(3) Spolu se správním trestem uloženým podle odstavce 1 nebo 2 lze uložit i jiný druh správního trestu, jestliže by jej bylo možno uložit za některý ze společně projednávaných přestupků

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

TČ proti ŽP (Hlava VIII):

- ohrožení a poškození životního prostředí (§§ 293, 294)
- speciální skutkové podstaty (§ 294a a násl.)
- **Z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim**
ve zněníz.č. 183/2016 Sb.

Trestně právní odpovědnost

TZ (VIII. Hlava) - Trestné činy proti životnímu prostředí:

- poškození vodního zdroje (§ 294a)
- poškození lesa (§ 295-6)
- neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (z lodí) (§ 297)
- neoprávněné nakládání s odpady (§ 298)
- neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu (298a)
- neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§§ 299, 300)
- poškození chráněných částí přírody (§ 301)
- týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 302, 303)
- pytláctví (§ 304)
- neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305)
- šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306)
- šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307)

Trestně právní odpovědnost

Trestné činy obecně nebezpečné (Hlava VII):

- obecné ohrožení (§ 272-3)
- poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276-7)
- nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281)
- nedovolená výroba a držení jaderného materiálu (§ 282)
- nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283)
- přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy (§ 284)

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Trestné činy ohrožující zdraví:

- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156-7)

Trestné činy proti majetku:

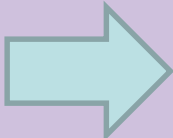
- poškození cizí věci (§ 228)
- zneužívání vlastnictví (§ 229)

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

Z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

- navazuje na obecné předpisy trestního práva - trestní zákoník a trestní řád
- ve vztahu k nim se uplatní vztah speciality a subsidiarity

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

- PO jsou trestně odpovědné za všechny trestné činy stanovené v TZ s výjimkou těch, o kterých tak stanoví zákon.
- Výjimky, na základě kterých může vyloučena trestní odpovědnost, **nezahrnují environmentálních trestné činy.** PO může být za jejich spáchání postihována podle trestních předpisů.

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

- Trestní odpovědnost právnických osob je definována v závislosti na jednání orgánů či členů orgánů právnické osoby nebo dalších uvedených osob a přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.
- PO, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani zániku.

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

- PO lze postihnout i v případě, že se nepodaří prokázat , která konkrétní FO spáchala TČ
- Zaviněné jednání PO („vina managementu“)
- Odpovědnost zakládá jednání vedoucího (jmenovaného do řídicí funkce i faktického)
- Je-li vyvozena TPO PO, není tím dotčena osobní TPO fyzických pachatelů a naopak
- TPO přechází na právní nástupce PO

TRESTNÍ SANKCE ZTOPO

- Tresty
- Ochranná opatření

Při stanovení druhu trestu a jeho výměry je soud povinen přihlídnout mj. :

- k povaze a závažnosti spáchaného TČ,
- k poměrům PO včetně její dosavadní činnosti a majetkových poměrů...

TRESTNÍ SANKCE - ZTOPO

Tresty majetkové:

- propadnutí majetku;
- peněžitý trest a
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Tresty zakazující nebo omezující činnost:

- zákaz činnosti;
- zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení či veřejné soutěži a
- zákaz přijímání dotací a subvencí.

Zrušení PO

Povinnost uveřejnění rozsudku

TRESTNÍ SANKCE TOPO

Ochranná opatření:

- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty

- srovnání správních a trestních sankcí na úseku ochrany ŽP, klady a zápory trestního stíhání

PŘÍKLAD

Dne 4.5. 2006 okolo 17.00 hodiny občan J.K. přijel ve svém autě do lokality zvané Sokolí vrch. Pěšky přešel v horském terénu ke stromu, kde hnízdil sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Vyšplhal se na strom k hnízdu, ve kterém se nacházela dvě mláďata sokola. Přestože patří tento druh ke kriticky ohroženým živočichům a je celoročně chráněný, vzal z hnízda a odnesl s sebou starší a silnější mládě.

Při nasedání do auta byl zadržen pracovníky Správy Chráněné krajinné oblasti a předán Policii ČR. Při projednávání svého činu se hájil tím, že mládě sokola neopatřil pro sebe, ale na objednávku známého chovatele.

Jak byste posoudili jeho jednání z hlediska vztahů odpovědnosti? O jaký druh odpovědnosti půjde v daném případě? Jaké důsledky by mělo, kdyby mládě uhynulo? Má tvrzení pachatele, kterým se hájil, význam jako polehčující okolnost?

ZOPK § 87, TZ 299 v 301?

PŘÍKLAD

Na území národního parku narazil strážce přírody při pravidelné kontrole na dvojici mladíků, kteří v podnapilém stavu pálili zapalovačem, šlapali a kopali do několika desítek jedinců skokana hnědého, přičemž následkem tohoto jednání většina z těchto skokanů uhynula. Skokani hnědí, kteří jsou zvláště chránění živočichové, se snažili migrovat přes silnici z louky do blízké tůně.

Strážce přírody mladíky vyzval, aby zanechali svého počínání a prokázali mu svoji totožnost, s tím, že zahájí blokové řízení o udělení pokuty za přestupek.

Mohlo by se jednat v daném případě o přestupek nebo o trestný čin a na základě kterých právních předpisů?

(TZ §§ 299 v 301 v 302 v 325?)(ZOPK § 87)

Vztah TPO k jiným odpovědnostním vztahům

- Princip „ne bis in idem“
- Princip „ultima ratio“
- Společenská škodlivost - odlišení trestných činů od správních deliktů/přestupků
- Subsidiární povaha správních deliktů
- Uplatněním deliktní odpovědnosti není dotčena
 - možnost uplatnění občanskoprávních závazků z deliktů
 - odpovědnost za ekologickou újmu

Vztah k řízení o správním deliktu

- Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat, pokud dřívější řízení pro daný skutek proti stejné osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu.
- Pokud bylo zahájeno trestní stíhání, vzniká překážka litispendence, tj. o daném skutku nemůže rovněž probíhat správní řízení.
- To však nebrání tomu, aby v takovém případě příslušný správní orgán přijal opatření nemající primárně sankční povahu, ale povahu preventivní či nápravnou.